

**Весела Караиванова-Начева, подуправител на НОИ:
Половината пенсионери вече взимат 300 лева**

- От 1 януари минималната пенсия стана 300 лв. Колко човека ще я получават?

- Увеличението на минималната пенсия на 300 лева следва да се разглежда в по-широкия контекст на чувствителното увеличение на доходите на възрастните хора. Получаването на минимална пенсия от 300 лева засяга над 1 милион възрастни – на практика половината от пенсионерите у нас. Увеличението на тавана на 1440 лева пък ще засегне 52 000 души, като се очаква около 25 000 от тях да започнат да получават реалния размер на пенсията си. От 1 януари близо 770 хиляди пенсионери с пенсия в минимални размери ще получат увеличение на пенсиите си с 20 на сто. Ръстът на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст ще се отрази на още около 230 хиляди пенсионери, които към 2020 година получават над минималния размер на съответния вид. Да не забравяме и заложеното увеличение на пенсиите с 5% от 1 юли догодина, което обхваща доходите на над 2,1 милиона пенсионери.

- Това увеличение от 1 юли за всички пенсионери ли ще е, защото получихме много запитвания от читателите ни дали и минималните пенсии ще се вдигнат още веднъж от тази дата?

- Повишаването на минималния размер на основната пенсия за осигурителен стаж и възраст от 250 на 300 лева означава, че пенсиите с размер между тези две суми ще бъдат приравнени на новия минимален размер от началото на 2021 г. В тази връзка предвидените промени няма да доведат до увеличаване размера на всички пенсии, тъй като от 1 януари 2021 г. не се предвижда преизчисляване или осъвременяване на пенсиите. Това е заложено да се извърши от 1 юли 2021 г., като предвиденият процент на увеличение е 5 на сто, както стана дума. Осъвременяването от 1 юли 2021 г. обаче ще се извършва в реалния размер на пенсиите и ако то бъде под 300 лева, пенсията и след 1 юли 2021 г. ще бъде в минималния размер на основната пенсия за осигурителен стаж и възраст - 300 лева.

- Пенсиите на работещите пенсионери ще се преизчисляват служебно. Какво трябва да направят хората?

- Изцяло служебно преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери, без подаване на заявление от тяхна страна, беше направено за първи път от НОИ по силата на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено от Народното събрание на 13.03.2020 г., и за преодоляване на последиците. Преизчисляването беше извършено, считано от 1 април 2020 г., на базата на допълнително придобития от лицата осигурителен стаж до тази дата след пенсионирането им. То обхваща над 260 000 пенсии, съобразно определените в закона критерии.

Натрупаният положителен опит даде повод на законодателя да въведе като постоянна мярка в Кодекса за социално осигуряване извършването на служебно преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери. Мярка, с която се постига трайно намаляване на административната тежест за гражданите, тъй като преизчисляването се реализира, без да е необходимо лицата да подават заявления в териториалните поделения на НОИ. Предвидено е служебното преизчисляване на пенсиите, свързани с трудова дейност, да се извършва при следните параметри:

- веднъж годишно от 1 април на всяка година;

- като се зачита допълнително придобития от пенсионера осигурителен стаж в периода след отпускането, съответно – след последното преизчисляване на пенсията, за времето до 31 декември, вкл., на календарната година, предхождаща преизчисляването;

- осигурителният стаж за съответния период се зачита въз основа на данните, подавани ежемесечно от осигурителите, а за самоосигуряващите се лица – въз основа на данните за внесените от тях осигурителни вноски;

- стажът се зачита въз основа на постъпилите и налични в информационната система на НОИ данни към 1 март на годината, в която се извършва преизчисляването. Условие, за да бъде включена дадена трудова пенсия в съвкупността от пенсии, подлежащи на служебно преизчисляване от 1 април на съответната година, е пенсионерът да е придобил поне един ден осигурителен стаж през предходната календарна година. При липсата на данни за положен стаж през последната година, законодателят предполага, че пенсионерът е преустановил трудовата си дейност.

Тъй като служебното преизчисляване ще се извършва само при зачитане на положения от лицата осигурителен стаж, Кодексът за социално осигуряване предвижда да се запази възможността по желание на пенсионера пенсията му да може да бъде преизчислявана и въз основа на придобития от него осигурителен доход. В случай че преизчисляването с наличните данни за придобития осигурителен стаж и осигурителен доход е по-неблагоприятно за пенсионера, новият размер на пенсията се определя само въз основа на данните за осигурителния стаж за същия период.

Всеки пенсионер може да подаде в териториалното поделение на НОИ, което изплаща пенсията му, заявление за ежегодното ѝ преизчисляване по този ред. Заявлението може да се подаде в свободен текст или съгласно образец УП-28, утвърден от управителя на НОИ, който ще бъде наличен на сайта на НОИ още в началото на 2021 г. Веднъж подаденото от пенсионера заявление се изпълнява от Националния осигурителен институт всяка година от първо число на месеца, следващ месеца на подаване на заявлението, докато в информационната система на НОИ постъпват данни за осигурителния стаж и доход на лицето.

Когато пенсионерът е подал заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му с допълнително придобития от него след пенсионирането осигурителен стаж и осигурителен доход, пенсията му не подлежи на служебно преизчисляване от 1 април на съответната година по посочения в началото ред.

Важно е да се отбележи, че подадените през 2019 и 2020 г. от пенсионерите заявления за ежегодно преизчисляване на пенсиите им с осигурителен стаж и осигурителен доход запазват действието си и след гореописаните промени, като пенсиите на тези лица ще бъдат преизчислени през 2021 г. и следващите от първо число на същия месец. По друг начин е решен въпросът за пенсионерите, които през 2019 и 2020 г. са подали заявления за ежегодно преизчисляване на трудовите им пенсии само с осигурителния стаж, придобит от тях след пенсионирането им – всички те ще попаднат в обхвата на служебното преизчисляване, което се извършва от 1 април на съответната година, стига да отговарят на поставените в закона условия.

- Колко пенсионери с пенсии в намален размер заради осигуряване в частен пенсионен фонд ще могат да поискат от 2021 година Националният осигурителен институт да им преизчисли пенсията, при условие че прехвърлят парите си за втора пенсия към държавното осигуряване. За кои от тях това ще е по-добрият вариант? Какво трябва да направят и какви са сроковете?

- Пенсиите, свързани с трудова дейност, на лицата, родени след 1959 г., се отпускат с намаление на индивидуалния им коефициент, когато са осигурени в универсален

пенсионен фонд (УПФ). Към момента НОИ изплаща около 150 000 такива пенсии. Повечето от тях са пенсии за инвалидност, значителна част от които са отпуснати за определен срок, съобразно срока, определен в експертното решение на органите на медицинската експертиза.

Отпуснатите пожизнени пенсии за осигурителен стаж и възраст са сравнително малко – около 14 000, тъй като лицата, родени след 1959 г., още не са достигнали общата пенсионна възраст (за 2021 г. – 61 г. и 8 м за жените и 64 г. и 4 м за мъжете), изискуема за придобиване на право на този вид пенсия. Така отпуснатите пенсии за осигурителен стаж и възраст са предимно на лица от сферата на отбраната и сигурността, които се ползват от право на ранно пенсиониране при определените в закона условия.

Именно тези около 14 хил. пенсионери ще могат да се възползват от откритата в периода от 1 януари до 30 юни 2021 г. възможност да поискат преизчисляване на отпуснатите им пенсии за осигурителен стаж и възраст без намаление на индивидуалния им коефициент. Пенсиите трябва да са отпуснати с начална дата не по-късна от 31 декември 2020 г. Преизчисляването се извършва при условие, че пенсионерът заяви прехвърляне на натрупаните средства в индивидуалната му партида в УПФ към съответните фондове на държавното обществено осигуряване. По този начин пенсионерът декларира желанието си да се откаже от осигуряването си за втора пенсия, както и да черпи от първия стълб на пенсионната система пълни права, т.е. да получава пенсия, изчислена без намаление на индивидуалния му коефициент. Преизчисляването се извършва от първо число на месеца, следващ месеца на подаване на необходимите заявления.

За да упражни посоченото право пенсионерът трябва да подаде в териториалното поделение на НОИ, което изплаща пенсията му, едновременно две заявления:

1. Заявление образец УП-27 – за преизчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, отпусната с намален индивидуален коефициент, и
2. Заявление образец УП-27.1 – за прехвърляне на натрупани средства по индивидуална партида в УПФ в държавното обществено осигуряване, като това заявление е адресирано до пенсионноосигурителното дружество, управляващо универсалния фонд, в който лицето е осигурено.

Прехвърлянето на средствата се заявява лично или от упълномощено лице, снабдено с пълномощно с нотариална заверка на подписа.

Цялата процедура се развива служебно, като ангажираните в нея институции - НОИ, Националната агенция за приходите (НАП) и пенсионноосигурителните дружества - обменят служебно информацията и данните, необходими както за преизчисляване на пенсията, така и за прехвърляне на средствата от партидата в УПФ, в който заявителят е осигурен.

След превода на средствата към държавното обществено осигуряване, съответното пенсионноосигурително дружество е задължено да изпрати на пенсионера с препоръчано писмо информация за извършеното прехвърляне и извлечение от партидата му във фонда.

Следва да се има предвид, че в някои случаи преизчисляването няма да доведе по повишаване на получавания размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст. То ще е благоприятно за пенсионера само когато действителният размер на пенсията му е изчислен в диапазона между определените от законодателството минимален и максимален размер.

Когато лицето все още не е пенсионер за осигурителен стаж и възраст, му е дадено правото – отново в периода от 1 януари до 30 юни 2021 г. – да подаде заявление за прехвърляне на средствата от индивидуалната му партида в УПФ към съответните фондове на държавното обществено осигуряване, като по изключение в този период не се съблюдава изискването да остават повече от пет години до навършване на общата пенсионна възраст от съответното лице. Заявлението за промяна на осигуряването се подава в териториална дирекция на НАП. Пенсиите за трудова дейност на лицата, които са прехвърлили средствата си от УПФ по този ред, се изчисляват без намаление на индивидуалния коефициент.

- Какви са най-честите проблеми на хората, които могат да забавят отпускането на пенсия?

При кандидатстване за отпускане на пенсия за трудова дейност лицето прилага към заявлението си оригинални документи, удостоверяващи неговия осигурителен стаж и/или осигурителен доход, както за периодите до 31.12.1996 г., така и за времето от 01.01.1997 г. до пенсионирането. Не са редки случаите, в които данните от приложените документи се различават от информацията, подавана от осигурителите и самоосигуряващите се лица, която се съхранява в информационната система на НОИ. Поради това често се налага пенсионният орган да извършва допълнителни проверки за изясняване на продължителността на осигурителния стаж и верността на сумата на осигурителния доход. В зависимост от конкретиката на всеки отделен случай тези допълнителни проверки и изяснявания изразходват различно по продължителност време, което от своя страна забавя пенсионното производство и постановяването на административен акт за отпускане на пенсията. Съгласно наскоро обнародвани допълнения в Кодекса за социално осигуряване (КСО), в сила от началото на 2021 г., при необходимост да бъде извършена проверка от контролен или друг компетентен орган относно обстоятелства от значение за правото или размера на пенсията пенсионният орган спира административното производство до приключване на проверката, но за не повече от 6 месеца;

Издадените и представени в НОИ документи, доказващи положен осигурителен стаж и/или придобит осигурителен доход, често са непълни, неточни или некоректно издадени, което също налага допълнителни проверки или повторно издаване на удостоверяващи доказателства.